

Mezinárodní právo soukromé Evropské unie

(NAŘÍZENÍ ŘÍM I, NAŘÍZENÍ ŘÍM II,
NAŘÍZENÍ BRUSEL I)

NADĚŽDA ROZEHNALOVÁ
JIRÍ VALDHANS
KLÁRA DRLIČKOVÁ
TEREZA KYSELOVSKÁ

Wolters Kluwer
Česká republika

MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ
EVROPSKÉ UNIE

(NAŘÍZENÍ ŘÍM I, NAŘÍZENÍ ŘÍM II,
NAŘÍZENÍ BRUSEL I)

Mezinárodní právo soukromé Evropské unie

(NAŘÍZENÍ ŘÍM I, NAŘÍZENÍ ŘÍM II,
NAŘÍZENÍ BRUSEL I)

NADĚŽDA ROZEHNALOVÁ

JIŘÍ VALDHANS

KLÁRA DRLIČKOVÁ

TEREZA KYSELOVSKÁ

Wolters Kluwer

Česká republika

Vzor citace: ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 448 s.

Autoři jednotlivých kapitol:

prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.: kapitoly I, II.1, II.2, III.1, III.2.1 až III.2.5, III.2.9, III.2.10

JUDr. Jiří Valdhans, Ph.D.: kapitoly II.3, III.2.6, III.2.7 s výjimkou části Příslušnost u spotřebitelských smluv, III.2.8

JUDr. Klára Drličková, Ph.D.: kapitoly III.2.6 – Příslušnost ve věcech smluv nebo nároků ze smluv, III.2.11 – Uznání a výkon, III.2.12, III.3

JUDr. Bc. Tereza Kyselovská: kapitoly III.2.7 – Příslušnost u spotřebitelských smluv, III.2.11 – Uznání a výkon, IV

© prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc., JUDr. Jiří Valdhans, Ph.D.,
JUDr. Klára Drličková, Ph.D., JUDr. Bc. Tereza Kyselovská, 2013

ISBN 978-80-7478-016-5 (váz.)

ISBN 978-80-7478-003-5 (e-pub)

OBSAH

Seznam zkratk	9
Kapitola I. Evropský justiční prostor ve věcech civilních	15
I.1 Úvod – mezinárodní právo soukromé, evropské právo, unifikace, evropské mezinárodní právo soukromé	16
I.2 Řím – Maastricht – Amsterdam – Nice – Lisabon	24
I.3 Zdroje a oblasti právní úpravy evropského mezinárodního práva soukromého a procesního	32
I.4 Interpretace evropského mezinárodního práva soukromého a předběžná otázka	40
Kapitola II. Určení rozhodného práva pro závazky smluvní a mimosmluvní	47
II.1 Nakládání s právem aneb ne vše je unifikováno	48
II.1.1 Obecně	49
II.1.2 Aplikace kolizních norem ex officio, nebo na návrh strany	51
II.1.3 Skutečnost, nebo právo?	52
II.1.4 Výklad a použití cizího práva povolaného kolizní normou	54
II.2 Nařízení Řím I – základ unifikace závazků ze smluv	57
II.2.1 Charakteristika úpravy	58
II.2.2 Historie aneb od úmluvy k nařízení	61
II.2.3 Vztahy nařízení k dalším normám	63
II.2.4 Působnost nařízení	66
II.2.5 Rozhodné právo a jeho limity	82
II.2.6 Volba práva – základní institut kolizního smluvního práva	85
II.2.7 Náhradní hraniční určovatel	104
II.2.8 Veřejný pořádek, imperativní normy, výhrada veřejného pořádku	120
II.2.9 Existence souhlasu, materiální a formální platnost	131
II.2.10 Meze obligačního statutu	136
II.2.11 Otázky týkající se vztahu dlužník – věřitel – třetí osoba	141

II.3 Nařízení Řím II – základ unifikace mimosmluvních závazků	148
II.3.1 Charakteristika úpravy	150
II.3.2 Historie Nařízení Řím II	153
II.3.3 Vztahy Nařízení Řím II k dalším normám	154
II.3.4 Působnost Nařízení Řím II	158
II.3.5 Právo rozhodné a jeho limity	164
II.3.6 Volba práva	166
II.3.7 Obecné pravidlo	169
II.3.8 Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku	174
II.3.9 Nekalá soutěž a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž	177
II.3.10 Škoda na životním prostředí	182
II.3.11 Porušení práv duševního vlastnictví	182
II.3.12 Protestní akce v kolektivním vyjednávání	183
II.3.13 Bezdůvodné obohacení	185
II.3.14 Jednatelství bez příkazu	187
II.3.15 Předsmmluvní odpovědnost	187
II.3.16 Dopad rozhodného práva	188
II.3.17 Imperativní normy, pravidla bezpečnosti a chování, výhrada veřejného pořádku	190
II.3.18 Další vybrané otázky	194
Kapitola III. Evropské mezinárodní právo procesní	195
III.1 Obecně k problematice mezinárodního práva procesního a evropského práva	196
III.1.1 Úvodní poznámky	197
III.1.2 Mezinárodní pravomoc vs. mezinárodní příslušnost	202
III.2 Nařízení Brusel I – základ úpravy evropského mezinárodního práva procesního	204
III.2.1 Charakteristika úpravy	206
III.2.2 Historie aneb od úmluvy k nařízení a přepracovanému nařízení	208
III.2.3 Působnost a vztahy k dalším normám	211
III.2.4 Základní struktura příslušnosti	220
III.2.5 Obecné pravidlo pro založení příslušnosti soudu	221
III.2.6 Alternativní příslušnost	224

III.2.7 Speciální příslušnost	265
III.2.8 Výlučná příslušnost	285
III.2.9 Příslušnost dohodnutá a podřízení se zahájenému řízení	292
III.2.10 Další upravené otázky	304
III.2.11 Uznání a výkon rozhodnutí	310
III.2.12 Veřejná listina a smír	359
III.3 Další nařízení upravující uznání a výkon ve věcech občanských a obchodních	363
III.3.1 Nařízení o evropském exekučním titulu	364
III.3.2 Nařízení o evropském platebním rozkazu	387
III.3.3 Nařízení o drobných nárocích	399
Kapitola IV. Elektronizace a její vliv na vybrané aspekty evropského mezinárodního práva soukromého a procesního	411
IV.1 Úvod	412
IV.2 Vybrané aspekty vztahu elektronizace a evropského mezinárodního práva soukromého a procesního	416
IV.3 Vliv elektronizace na kolizní a procesní problematiku smluvních závazků	421
IV.4 Vliv elektronizace na kolizní a procesní problematiku mimosmluvních závazků	433
O autorech	440
Rejstřík	442

SEZNAM ZKRATEK

Amsterodamská smlouva	Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, vstup v platnost 1. května 1999
Bruselská úmluva	Bruselská úmluva o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, přijata v roce 1968, vstup v platnost v roce 1973
CFR	Společný referenční rámec (Common Frame of Reference)
DCFR	Návrh Společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference)
EŘ	zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
ES	Evropská společenství nebo Evropské společenství
EU	Evropská unie
EU/ES	Evropská unie/Evropská společenství
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
Evropská úmluva	Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 3. srpna 1964 č. 176/1964 Sb., o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži
FIDIC	Mezinárodní federace konzultačních inženýrů (Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils, International Federation of Consulting Engineers), která vydává smluvní podmínky užívané v mezinárodní stavební praxi

INCOTERMS	Mezinárodní obchodní termíny vydávané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži, poslední verze z roku 2010
Jenardova zpráva	Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed in Brussels, 27 September 1968) by P. Jenard, Official Journal of the European Communities No C 59/8
Lisabonská smlouva	Smlouva o fungování Evropské Unie, vstup v platnost 1. prosince 2009, také citována jako SFEU
Luganská úmluva	Úmluva o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí podepsaná v Luganu 16. 9. 1988
Maastrichtská smlouva	Smlouva o Evropské unii, vstup v platnost 1. ledna 1993, <i>Úř. věst. C 83, 30. 3. 2010, s. 361—366</i> , v textu citována také jako SEU
MPS	Mezinárodní právo soukromé
Nařízení Brusel I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nařízení o EPR	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu
Nařízení o evropském exekučním titulu	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

Nářízení o evropském platebním rozkazu	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu
Nářízení o drobných nárocích	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích
Nářízení Řím I	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Nářízení Řím II	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy
Newyorská úmluva	Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 6. listopadu 1959, č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů
obč. zák.	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OHADA	L'Organisation pour l'Harmonisation en Afrique du Droit des Affaires (Organisation for the Harmonization of Business Law in Africa)
o. s. ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
PECL	Principy evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law)
PETL	Principy evropského deliktního práva (Principles of European Tort Law)
původní Nařízení Brusel I	Nářízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Red Book FIDIC	Červená kniha smluvních podmínek FIDIC (viz podmínky FIDIC)

Restatement I	Restatement First of the Conflict of Laws, přijatý American Law Institute v roce 1934
Restatement II	Restatement Second of the Conflict of Laws, přijatý American Law Institute v roce 1969
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, č. 64/2006 Sb. m. s.
Schlosserova zpráva	SCHLOSSER, P.: Schlosser Report 1979, No C 59/72 REPORT ON THE 1968 BRUSSELS CONVENTION on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice (Signed at Luxembourg, 9 October 1978)
Soudní dvůr / Soudní dvůr EU	Soudní dvůr Evropské unie. Tato zkratka je používána jednotně i pro případy, kdy se v práci hovoří o rozhodnutích, která vydal tehdejší Evropský soudní dvůr.
SES, Smlouva ES	Smlouva o založení Evropského společenství, <i>Úř. věst. C 321E</i> , 29. 12. 2006, s. 327—329
SEU, Smlouva o Evropské unii	Smlouva o Evropské unii, vstup v platnost 1. ledna 1993, jinak také Maastrichtská smlouva
SFEU	Smlouva o fungování Evropské Unie, vstup v platnost 1. prosince 2009, <i>Úř. věst. C 83</i> , 30. 3. 2010, s. 366—388, také citována jako Lisabonská smlouva
Smlouva o založení EHS Společenství	Smlouva o založení Evropského hospodářského sdružení, podepsaná v Římě v roce 1957 Evropské společenství, také ES

TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)
Úmluva Lugano I 1988	Úmluva o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1988
Úmluva Lugano II 2007	Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 2007
Úmluva o volbě soudu	Úmluva o dohodách o volbě soudu přijatá dne 30. 6. 2005
UNCITRAL	Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu (United Nations Commission on International Trade Law)
Vídeňská úmluva	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí 160/1991 Sb., o Úmluvě OSN, o smlouvách o mezinárodní koupi zboží
Zákoník mezinárodního obchodu	Zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu, zrušen k 1. 1. 1992 zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
Zelená kniha	Zelená kniha o přeměně Římské úmluvy z roku 1980 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy na nástroj Společenství a její modernizaci (Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation), COM(2002) 654 final
ZMPSaP	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

ZŘŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
Zpráva Giuliano–Lagarde	Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milano (who contributed the introduction and the comments on Articles 1, 3 to 8, 10, 12, and 13) and Paul Lagarde, Professor, University of Paris I (who contributed the comments on Articles 2, 9, 11, and 14 to 33) Official Journal n° C 282, 31/10/1980 p. 0001–0050.

Evropský justiční prostor ve věcech civilních

I.1 Úvod – mezinárodní právo soukromé, evropské právo, unifikace, evropské mezinárodní právo soukromé	16
I.2 Řím – Maastricht – Amsterdam – Nice – Lisabon	24
I.3 Zdroje a oblasti právní úpravy evropského mezinárodního práva soudního a procesního	32
I.4 Interpretace evropského mezinárodního práva soukromého a předběžná otázka	40

Tuzemská literatura

BŘÍZA, P. Evropský Soudní dvůr: Posudek k nové Luganské úmluvě značně posiluje vnější pravomoci Společenství. *Právní rozhledy*. 2006, č. 10. PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. PAUKNEROVÁ, M. Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky. *Evropské právo*. 2003, č. 8, s. 1–6. PAUKNEROVÁ, M. Evropské mezinárodní právo soukromé. *Právní rozhledy*. 2000, č. 9, příloha Evropské právo, s. 1–4. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. K vývoji mezinárodního práva soukromého a procesního ve státech Evropské unie. In *Ročenka evropského práva, sv. IV (1998)*. Brno: Masarykova Univerzita, 2000, s. 165–185. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V., NOVOTNÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ROZEHNALOVÁ, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. *Právní fórum*. 2005, č. 2, s. 41–45. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. Vytváření jednotného justičního prostoru v Evropě a české mezinárodní právo soukromé. *Právník*. 1999, č. 10, s. 946–964.

Zahraniční literatura

BARIATTI, S. *Cases and Materials on EU Private International Law*. Oxford: Hart Publishing, 2011. BASEDOW, J. The Effects on Globalization on Private International Law. In BASEDOW, J., KONO, T. *Legal Aspects of Globalization*. The Hague: Kluwer Law International, 1999. BOELE-WOELKI, K., EINHORN, T. *Convergence and Divergence in Private International Law: Liber Amicorum Kurt Siehr*. The Hague – Zürich: Eleven International Publishing – Schulthess, 2010. BOGDAN, M. *Concise Introduction to EU Private International Law*. 2. ed. Groningen: Europe Law Publishing, 2011. DÍAZ, B. C., CZEPELAK, M., BENOT, A. R., VÁZQUEZ, A. R. *Latest Developments in EU Private International Law*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2011. MAYER, P. G. *Europäisches Zivilprozessrecht*. 1. ed. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandlung AG, 2011. ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. *Mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011.

I.1 Úvod – mezinárodní právo soukromé, evropské právo, unifikace, evropské mezinárodní právo soukromé

Mezinárodní právo soukromé a procesní jako právní odvětví, které je součástí vnitrostátního práva, lze vymezit třemi otázkami. Ty zasahují **stěžejní oblasti** dotýkající se zacházení s předmětem právní úpravy, tj. soukromoprávním vztahem s mezinárodním prvkem: „*kde bude spor zažalován*“, „*jakým právním řádem se bude vztah řídit*“ a „*jak bude zacházeno s rozhodnutím soudu*“. Je to „**mezinárodní (cizí, přeshraniční) prvek**“ jako skutečnost rozhodující o tom, že soukromoprávní vztah získává onen rozměr, který vyvolává uvedené otázky. Námi uvedené tři otázky jsou úzce propojeny. Jak? Především je spojuje fórum. Sudiště, fórum, přímo podmiňuje řešení řady otázek: aplikaci procesních norem, určení „státní příslušnosti“ rozhodnutí a tím jeho budoucí zacházení v místě výkonu, zpravidla aplikaci kolizních norem atd. V „ideálním“ případě by neměla nastat situace, že spor bude řešen před soudem státu, se kterým nemá žádný kontakt, a současně bude vztah posuzován podle právního řádu, se kterým nevykazuje žádný vztah.

Uvedené otázky mohou být obecně řešeny z pohledu tří druhů pramenů: **mezinárodních, evropských, unijních a vnitrostátních**. Předmětem této učebnice je posouzení zejména oněch tří uvedených otázek pohledem pramenů evropského unijního práva. Byť se nelze vyhnout zcela pramenům mezinárodním a vnitrostátním a byť v některých částech bude i onen „evropský“ pohled nikoli pohled striktně unijní.

Mezinárodní právo soukromé a procesní a evropské právo.

Uvedení těchto dvou odvětví práva do vzájemné souvislosti naznačuje problematiku, které se budeme v této publikaci věnovat. Vztah lze popsat z pohledu různých znaků či procesů. Lze tak užít uvedení: „*od národního práva k regionálnímu právu*“; „*regionalismus vs. univerzalismus*“; „*evropské jednotné hmotné právo vs. kolizní právo*“; „*evropské kolizní vs. evropské mezinárodní právo procesní vs. národní právní řády*“. A možná lze uvést mnohé další příklady a termíny. Ve všech případech budeme mít pravdu, ve všech případech se dostáváme do situace, kdy popíšeme jen některý z aspektů celé problematiky. Obě disciplíny se totiž setkávají při vytváření tzv. *evropského justičního prostoru ve věcech civilních* a spolupůsobí při jeho naplňování.

Evropský justiční prostor ve věcech civilních má **aspekt ekonomický i právní**.

Ekonomický aspekt evropského justičního prostoru je dán přímou vazbou na jednotný vnitřní trh Evropské unie. Vybudování jednotného vnitřního trhu představuje zásahy v oblasti veřejnoprávní. Jeho naplňování (ve smyslu realizace základních svobod volného pohybu zboží, osob, služeb, kapitálu), které je prováděno navazováním různých právních vazeb a vstupu do právních vztahů zejména smluvního typu, vyžaduje zásahy v rovině soukromoprávní.

Například volný pohyb zboží a služeb se realizuje formou intrakomunitárního obchodu mezi podnikateli z různých členských států, a to na základě smluv. Tedy nástrojů soukromého práva. Stejně lze uvést jako příklad u pohybu osob. Důsledkem tohoto pohybu je skutečnost, že tyto osoby ve státě pobytu pracují (a navazují smluvní vztahy se zaměstnavateli), ale také realizují další činnosti a vstupují do smluvních vztahů s jinými subjekty. Samozřejmě také mohou navazovat vztahy v oblasti práva rodinného či i dědického. Rovněž mohou porušovat povinnosti stanovené zákonem v místě svého bydliště, ale i mimo něj.

Bez realizace obchodních a dalších aktivit zůstane jednotný vnitřní trh jen „prázdnou slupkou“. Problémy spojené s nevykonáním rozhodnutí soudu jiného členského státu, problematickým zjišťováním pravomoci soudu, komplikacemi při určování rozhodného práva, nutností ověřování veřejných listin znovu a znovu v každém státě, negativně ovlivňují rozvoj přeshraničních ekonomických aktivit. Pokud si obchodníci uvědomují tyto problémy a váží tato rizika, je existence nejednotné a těžko předvídatelné právní regulace problémovou otázkou realizace obchodní transakce. Podobné je to i v oblasti nekomerční. Ekonomický rozměr problematiky má i další rozměry – finanční a právní náročnost sporů s mezinárodním prvkem, resp. sporů vedených na území jiného státu. Nikoli náhodou je tak v článku 81 odst. 2 SFEU, v reakci na vazbu právních a ekonomických účinků, uvedena oblast přijímání legislativních opatření s tím, že je „to nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu“. Toto konstatování, které se objevilo obdobně i v článku 65 SES, prezentuje i samotnou podmíněnost obou stránek.

Právní aspekty evropského justičního prostoru mohou být představeny z různých pohledů. V první řadě je to vymezení oblasti práva, kde je prostor jako takový realizován. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že se jedná o **následující oblasti** a s nimi související **typy unifikace**.

Unifikace zacházení s národním právem, která se promítá do sjednocení norem určujících rozhodné právo (kolizních norem) či upravujících další aspekty kolizní problematiky. Důsledkem je existence jednotných kolizních norem určujících rozhodné právo. Tuto podobu unifikace vyjadřuje otázka „*jakým právním řádem se řídí posuzovaný vztah?*“.

Příklad. Článek 8 odst. 2 Nařízení Řím I: V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro individuální pracovní smlouvu zvoleno stranami, se smlouva řídí právem země, v níž, případně z níž zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svou práci.

Tato technika pracuje s prostředím různých národních úprav hmotného práva – kolizí právních řádů. Snahou je lokalizace vztahu do

působnosti určitého právního řádu, resp. z pohledu rozhodování soudu otázka, který právní řád je rozhodným právem pro daný právní vztah. Navázání by mělo reflektovat i určitý užší vztah k území. Samozřejmě, že unifikace hmotného práva, ať již pro všechny vztahy nebo vytvoření zvláštní úpravy pro vztahy s mezinárodním prvkem, je efektivnější. Unifikace v oblasti kolizního práva je v současné fázi vývoje však reálnější. Má také další nespornou výhodu: je šetrnější tam, kde máme zájem zachovat hodnoty národních úprav. Tato metoda respektuje onu zajímavou diverzitu národních úprav a rozvoj alternativních pohledů na jednotlivé problémy.

***Upozornění:** Nemí být vyloučeno, že v budoucnu by otázka mohla být položena také jinak: „Kterou normou či kterým právním řádem se řídí posuzovaný vztah?“ Zde narážíme na snahy orgánů EU přijmout zvláštní úpravu některé z oblastí závazkového práva, která se uplatní či může uplatnit při přeshraničních obchodech. K datu zpracování práce to je návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské úpravě kupní smlouvy (15429/11 JUSTCIV 265).*

Unifikace přístupu k soudu, tedy úprava otázek určujících pravomoc soudů členských států. Tato unifikace se soustřeďuje na jednotné uchopení odpovědi na otázku „Kde podat návrh na zahájení řízení?“.

Příklad. Článek 7 odst. 1 Nařízení Brusel 1: Osoba, která má bydliště v některém členském státě, může být v jiném členském státě žalována: 1) a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn; b) pro účely tohoto ustanovení a pokud nebylo dohodnuto jinak, je místem plnění zmíněného závazku:

- v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam zboží podle smlouvy bylo nebo mělo být dodáno,
- v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytnuty; c) nepoužije-li se písmeno b), použije se písmeno a).

Unifikace zacházení se soudním rozhodnutím. Jednotná úprava této fáze zajišťuje předvídatelnost v procesu výkonu rozhodnutí, resp. předvídatelnost týkající se důvodů pro odmítnutí uznání či prohlášení vykonatelnosti. Odstraňuje problém spojený se „vzájemností“

uznávání a unifikuje důvody pro odmítnutí. Zpravidla napomáhá i sjednocení dokumentů, které jsou vyžadovány.

Příklad. Článek 39 Nařízení Brusel I: Rozhodnutí vydané v některém členském státě, které je v tomto členském státě vykonatelné, je vykonatelné v jiném členském státě, aniž je vyžadováno prohlášení vykonatelnosti.

Článek 5 Nařízení č. 805/2004: Zrušení doložky vykonatelnost. Rozhodnutí, které bylo v členském státě původu potvrzeno jako evropský exekuční titul, je uznáno a vykonáno v ostatních členských státech, aniž je zapotřebí prohlášení o vykonatelnosti a aniž může být proti jeho uznání podán protest.

Přijetí pravidel upravujících právní pomoc či další formy styku mezi orgány členských států EU. Úprava této oblasti napomáhá jednoduššímu styku mezi justičními a jinými orgány jednotlivých členských států. Vedle tradičních prostředků právní pomoci, jako je doručování, dokazování atd., zahrnuje i různé více či méně formální styky mezi orgány.

Otázka by v souvislosti s podobami unifikace také mohla znít: „**A co unifikace hmotného práva na úrovni EU?**“ Zde je vhodné se krátce zastavit, byť se učebnice nevěnuje ani harmonizačním, ani unifikačním snahám na úrovni soukromého práva, tzn. evropskému soukromému právu. Nicméně tento typ unifikace je základní. Jiné procesy unifikace, tj. kolizní či procesní, pokud jde o otázku určení pravomoci, reflektují rozdíly v hmotném právu a spíše je i vyrovnávají. A ono vyrovnávání je někdy docela složité. Viz například problematiku spotřebitelských obchodů a tzv. materializovanou volbu práva, kde je snahou zachovat možnost volby práva a současně v oblasti hmotněprávní zachovat úroveň ochrany spotřebitele.

Příklad. Zelená kniha o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky [6 KOM(2010) 348 v konečném znění, 1. 7. 2010]; Zpráva o pokroku strategie Evropa 2020, KOM(2011).

„Zastavení se“ může být v případě sledování otázky unifikace soukromého práva v evropském prostoru vícere:

a) **Harmonizace hmotného práva.** Otázka harmonizace je otázkou směrnicevého práva. V této souvislosti již v minulosti zazněly trefné poznámky o „ostrůvčích unifikovaného práva v moři národních právních řádů“. Pravomoci EU jsou roztroušeny ve vícero ustanoveních. Jde o články 114–116 SFEU s tím, že pro naši oblast je nejčastěji využíván právě článek 114.

b) **Nestátní aktivity.** Nestátní, akademické aktivity patří k nezbytnému koloritu unifikačních trendů v rámci Evropské unie. Je nutno říci, že je na škodu jejich roztržičnost, která vede k tomu, že než praxe může začít využívat určitý z prostředků, objeví se jiný a původní je zapomenut. Samozřejmě hodnota komparativní zůstává. V tomto směru patří k zajímavým počínům „*Principles of European Contract Law*“ (PECL) – Principy evropského smluvního práva. Jejich šance být využívány jako smluvní podmínky byla značná a takto byly i před několika lety diskutovány. Z dalších aktivit, které mají vyšší publikaci, je možné uvést návrh Společného referenčního rámce (DCFR).

c) **Návrh Nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje** [KOM(2011) 635] v konečném znění, 2011/0284 (COD), představuje nový typ aktivity v oblasti smluvního práva. Základní myšlenkou je vznik fakultativního nástroje pro úpravu přeshraničního spotřebitelského (zejména, nikoli však výlučně, neboť si jej mohou zvolit i mikropodniky či malé a střední firmy) prodeje. V podstatě tak vznikne to, co jsme již znali v ČR v období platnosti Zákoníku mezinárodního obchodu, tj. paralelní úprava. Jedna s původem vnitrostátním a obsaženým zpravidla v občanských zákonících, druhá s původem evropským a obsažená v nařízení. V době psaní práce je osud této normy více než nejistý.

Bez jakéhokoli podceňování aktivit na poli soukromého práva a jejich významu pro rozvoj komparativních bádání je dle našeho názoru doba přijetí společné úpravy značně vzdálena. Důvodem nejsou jen vlastní rozdíly mezi úpravou jednotlivých institutů, důvodem jsou i legislativní techniky a celková právní kultura v jednotlivých zemích Evropy.

Jakých otázek se učebnice týká? Uveďme si je na příkladu.

Příklad 1. Společnost mající sídlo a místo podnikání na území ČR uzavřela smlouvu o prodeji stolů se společností mající sídlo a místo podnikání ve Velké Británii. Zboží mělo vady, které byly řádně reklamovány. Česká společnost reklamaci neuznala, anglická společnost odmítla zaplatit plnou kupní cenu. Česká společnost chce podat návrh na zaplacení zbývajících kupní ceny a náhradu vzniklé škody. Otázky, které budou řešeny, lze formulovat následovně:

- a) sudiště, tj. u soudu, kterého státu bude podán návrh;
- b) právní režim smlouvy, tj. kterým právním řádem se bude uvedená smlouva řídit;
- c) po vydání soudního rozhodnutí otázka, za jakých podmínek bude rozhodnutí uznatelné a vykonatelné;
- d) v případě, že bude soud nucen zajistit doručení či provedení důkazu na území druhého státu, za jakých podmínek toto bude možné.

Příklad 2. Pan a paní W., státní příslušníci ČR, mající v ČR i své bydliště, se rozhodli odejít za prací do Paříže. Zde uzavřeli smlouvu s místním hotelem, který je na obou pozicích zaměstnal. Po dvou letech se pan a paní W. rozhodli rozvést a vyřešit rovněž majetkové vztahy včetně vztahů ke svým dvěma dětem. Paní W. s jedním dítětem odletěla zpět do ČR. Pan W. se starším synem zůstal ve Francii. Otázky, které budou řešeny, lze formulovat následovně:

- a) sudiště, tj. soud, kterého státu bude pravomocný k rozhodnutí otázky rozvodu, vypořádání majetku a vztahů k dětem;
- b) právní režim jednotlivých otázek, tj. dle kterého práva bude posuzován rozvod, vypořádání majetku, vztahy k dětem včetně výživného;
- c) po vydání soudního rozhodnutí otázka uznání a prohlášení vykonatelnosti všech rozhodnutí.

V čem je řešení na úrovni evropského práva jiné proti úrovni národní či mezinárodní? Samozřejmě, **mezinárodní úroveň**, která zajišťuje univerzalitu řešení, by byla pro oblast mezinárodního práva soukromého nejvhodnějším řešením. V rámci celosvětovém by tak byla řešena otázka, **kde má být podán návrh na zahájení řízení a jaké právo bude užito pro řešení merita sporu** jednotně. Byl by zajištěn rovněž výkon rozhodnutí soudu v jiném státě. Při univerzálním řešení by bylo v zásadě jedno, alespoň pro určení sudiště, rozhodného práva a zacházení s rozhodnutím, kde bude spor řešen. Odpověď na otázky výše položené by byla vždy stejná a vedla by ke stejnému fóru i právu.

Vhodnější by rovněž bylo, kdyby došlo k situaci, kdy bude unifikováno nejen kolizní a procesní, ale i hmotné právo.

Je však nutné se vrátit na pevnou půdu a vnímat realitu unifikačních procesů. Univerzální unifikace nebyly úspěšné a v blízké době nelze očekávat změnu. **Regionální unifikace** na úrovni práva procesního a kolizního je kompromisem, který je schopen pro ekonomickou integraci zajistit naplnění jejich funkcí tam, kde jde o předvídatelnost právní regulace. Rozměr Evropské unie (počet států včetně států s právem *opt-in*, stranou stojí Dánsko, byť v konečném efektu se formou mezinárodních smlouvy postupně zapojuje), univerzální charakter řešení kolizí, deklarování pravomocí i na vztahy se třetími státy a snaha o jednotné uchopení těchto vztahů atd. nesporně zvyšují význam celého procesu. Evropská (unijní) regionální unifikace, zasahující oblast mezinárodního práva soukromého (zejména kolizní právo) a oblast mezinárodního práva procesního (zejména pravomocí a uznání a prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí), je mimořádně významným prvkem budování Evropské unie jako ekonomického prostoru. Není omezena jen na řešení vnitrounijních kolizí, ale v tomto směru je její rozměr univerzální.

Dalším pohledem pro uchopení námi sledované problematiky může být **určení pramenů – zdrojů právní úpravy** – užitých k úpravě evropského mezinárodního práva soukromého a procesního. Do úvahy přicházejí ať již vzhledem k historickému vývoji této oblasti, tak i vzhledem k pravomocem „EU dovnitř“ či ve vztahu „EU – třetí státy“: *právo primární, právo sekundární*. Svou roli si zachovává i *právo terciární*, které je tvořeno mezinárodními smlouvami. Nad rámec této učebnice je diskuze o začlenění tohoto naposledy uvedeného pramene – tj. do práva evropského či práva mezinárodního.

Jiným pohledem může být sledování **soustav justičních orgánů a úkolů**, které tyto plní. Co tímto máme na mysli? Evropské právo je aplikováno národními soudy. Evropská soustava soudů ve smyslu jednotné evropské soudní soustavy existující v členských státech neexistuje. Na druhé straně ovšem existuje Soudní dvůr, jehož pravomoci se směrem k námi sledované problematice vyvíjely. V námi sledované oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních má Soudní dvůr EU pravomoci interpretační (viz dále).